

Tóth Endre

Varjak a vetésen

A zsongén zöldülő, őszi és deres búzavetésen varjúraj matat; a fagyott rög alatt élelmet keres, kivájjja a csírázó magvakat.

Csúf csőrük nyomán, mely görbe és reves, csak letarolt, kopár mező marad; s tovaszáll pusztítva a rettenetes, károgó, falánk, kártevő csapat.

Ó, be gyűlölköm az élődi hadat, mely a föld zsírját kiszipolyozza! Pusztulj, hess innen, undok siserehad!

Írtsátok méreggel, verjétek, agyon, egy se térhessen vissza orozva, hogy vetéseink nőjenek szabadon.

Deák Mór

Ne legyen többé

Volt, volt. Többé már nem lehet. Eltéved, akit a múltja vezérel. S a feltörhetetlen éjszakába vetett csillag a szarkák konca.

Volt, ha volt. Többé már nem lehet. A megtanult mosolyok felégetik az arcot. Elhízott álmaid körbeállnak, s bámulják fogatlanul az szadát.

Talán volt — többé nem lehet. Hazudd, hogy minden a tied! A holnapi hó tegnap elolvadt: hazudd azt, hogy te elhiszed!

Csak öklöd ne forduljon magadra! Csak ne vérezzen soha a szemed... S rohani az utcán szirénázva, hogy nem volt és többé nem lehet!

Cs. Nagy István

Még mindig a legjobb

Sophia Lorennek még mindig a legjobb mert adócsalása luxusbörtön kimenővel mert luxusbörtöne luxusszabadulás ötven fotóssal mert börtönnapló tiszteletdíja új adócsalás ígérete

Kissingernek még mindig a legjobb mert a pirított hasáburgonya-gyárosoknál annyit keres egy világprognózis-előadással mintha meg te három évi világmegvalósító munkáddal

Yehudi Menuhinnek még mindig a legjobb mert egy százéves filharmonikus zenekart a karmesteri pulpituson fejenállva köszöntött pedig nem is olvasta a Lógok a szeren-t

Kovács Margitnak még mindig a legjobb mert a vérré vált agyag volt a kenyere és az agyagból nemcsak törekeny embert teremtett hanem törhetetlen istennő-önmagát is.

A köz(nép)művelődés szolgálatában

Soha gyönyörűseges-nehezebb dolga a krónikásnak! Hogyan lehet méltón szólni a közművelődésnek szentelt intézményről megnyitására centenáriumnál? Mit kell föltétlenül tudatni róla Szeged népevel ebből az alkalomból? Meddő töprengésekkel eltelt hetek után nyomasztó a felelőség: Reizner János, Tömörkény István, Móra Ferenc, a mostani író-igazgató Tóth Béla súlyos-szép mondatai után — mit s hogyan a kezdetekről, a 100 évről, a mostanról?

E helyt, a szűkös hasábkon részletezni lehetetlen, röviden összefoglalni méltánytalan mindazt, ami a hagyományokról, az önzetlen, nagy tettekről, állhatatos küzdelmekről, szüntelen gondokról, a szellemi-anyagi értékalomról a szellemi-anyagi életünkben betöltött szerepkörrel kikívánkozik. Álljanak hát itt rendezetlen sorban tények és töredékes gondolatok a 100 éves Somogyi-könyvtárról.

A városnak s a tájnak a lakói alighanem pontosan érzik, mi a legfontosabb jellemzője könyvtárunknak. Legföljebb ritkán öntik szavakba. Az évfordulón azonban szükségesnek látszik elsőül fölemlíteni aényt: a Somogyi-könyvtár mind a száz évében elsőül a köz(nép) művelődését szolgálta. Bárha palotának neveztek a kultúra kincsházának emelt házat, annak lépcsőit a kezdetektől járta az iparos- és parasztnép is; olvasótermében mindig egyforma készséggel mutatták meg a betűk igazát szegénynek-gazdagnak, mert azt tartották, erre mindenki egyformán éhes és kíváncsi.

Ennek a szabad királyi városnak nagy tekintélyű vezetői között mindig akadtak világosult szellemek, nem egy iparoszármazék, paraszti márkák, akik értették a tudós esztergomi prépost és apátkanonok szavát: „A könyvtárak az emberi művelődéstörténelem tanulsága szerint mindenütt és minden időben leghathatóbb emeltűi voltak az erkölcsi és tudományos tökélyesbülésnek.” Az öreg pap, Somogyi Károly, Móra szavaival — az „álmomember”, „a könyveknek ez a királya, ki az emberiség halhatatlanjaiból gyűjtött maga köré udvart”, nagyon is praktikus-előrelátón tudta: a megfelelő helyre juttatja az egész életében, fáradsággal, áldozatossággal és meglepő szakmai tudatossággal fölhalmozott 43 ezer kötetet. 1880. április 26-1 keltezésű a följánló levél: „A könyvtáralapító kétségtelenül indokát adta a választásának, amikor ezt írta bele: „Szeged város földrajzi helyzeténél, népének tiszta magyarságánál és életrevalóságánál fogva, oly fontos központot képez hazánk déli részén, melynek messzeható rendeltetése úgy a közigazgatási haladás forgalmi emporiumául szolgálni, mint a nemzetes irányú közművelődés és tudományosságát az ország nagy terjedelmű vidékén terjeszteni.” Országos figyelmet, városi méretű izgalmat, halát és lelkes munkálkodást váltott ki.

Holnap, vasárnap lesz 100 éve, hogy a Dugonics téri főreális-kola (a mai egyetemi központi épület) átalakított termeiben megnyílt a Somogyi-könyvtár. Ez volt a szegedi „királynak” záróeseménye: 1883. október 16-án délután 1 órakor „fényes” társaság gyülekezett a kincseket tartó állványok alatt a megnyitásra. A vendégkönyvben Ferenc József aláírása az első, de mindjárt a

királyné neve után a Jókai Móré következik, s ott van Mikszáth Kálmáné is. A könyvtárigazgató: Reizner János.

Micsoda hatalom a hagyomány, milyen elérzékenyítő az egybeesések romantikája, micsoda tiszteletet parancsoló az eleven lokálpatrióta szellemiség ereje: az évszázada alapított könyvtár gondozásában az évfordulóra megjelent az első kötet abból az új Szeged-monográfiából, melynek tudós írói ma sem nélkülözhetik munkájukban Reizner nagy művét, a négykötetes Szeged-történetét. Megint Mórát kell idéznünk, hiszen néhány mondatában képes volt Reizner munkásságának teljességét bemutatni: „vérbeli tudós, erőskezű szervező, akinek vezetése alatt készült az első nagy katalógus, s aki eddigi szerény bérlakásából a kultúrpalotába telepítette át a könyvtárt. Nevéhez fűződik a múzeum megalapítása is...”

Miért időzünk neveknél, személyeknél, a könyvtár kincseiről alig ejtve szót? De hiszen e kincsek gyarapodása, a mai kiteljesedés aligha lett volna nélkülük. Reizner után Tömörkény, majd Móra foglalta el a díszesen faragott (tulajdonképp az adományozó használatára készített) igazgatói széket. Miután mindketten segédkönyvtárosként kezdtek, nagyon tudták, mit kell(ene) tenni, s hogyan, hogy mind több olvasó olthassa „lelke szomját abból a forrásból, amelynek Somogyi Károly volt a Mózese.” Harcoltak érte, izomszakadtáig, vállaltak, erón fölül. S bár a mindenkor könyvtárosokat folyvást gondok rengetege nyomta (örökzöldnek tűnnek az épületgondok, a létszámmért való küzdelmek, a szervezeti szabályzatok, meg a könyvtárrendezések vitái), a 43 ezerből mára mégiscsak félmillió kötet lett, mely egyre több kézen forog, s mely, hogy végképp kinőtte a kultúrpalotát, reméljük hamarost új palotájában seregeltet valamennyiünk gyönyörűségére és hasznára.

A legföltettebb kincsek — a Somogyi-alapítvány könyvei mellett — az ösnyomatványok, a híres-nevezetes, Reizner által Bécsben szerzett Prágai Miskönyv, a rendkívüli tudományos és sajátos értéket képviselő helyismereti anyag a teljes helyi hírlaptárral. S az újabb adományozók könyvtárai, mint a ma még fölbecsülhetetlen értékű Vasváry-

gyűjtemény, az amerikai magyarság történetének dokumentumaival.

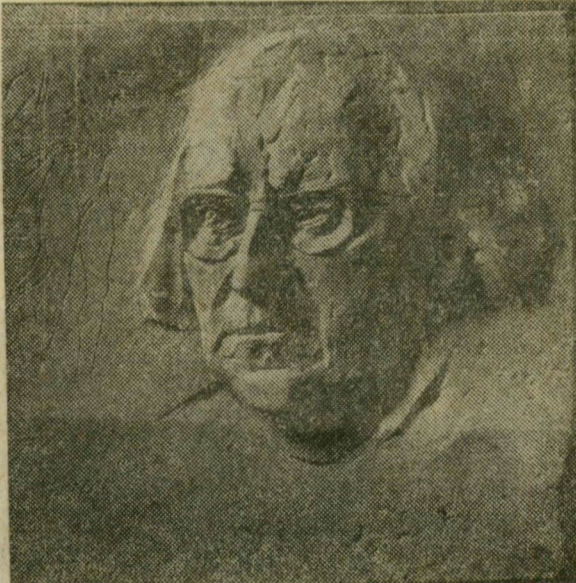
Hogyan szolgál mindez — s ami még föl nem soroltatott — a régi nagyok mai utódainak, képzet és készséges könyvtárosainak jövőtárból — bárki meg tapasztalhatja. Érzékelhetni, hogy a mai könyvtárosoknak is sajátja az az ügyszerelet, a szervező- és küzdőkészség, mely bizony, akár Móra idejében, manapság is szükségeltetik a „kultúr munkásnak”. A „koldus években” fogalmazott mórjai aggodalmak ellenére igenis „okos, komoly, haszonra való” munkát látni a kultúrpalotában, minek nehezen mérhető eredménye közös szellemi gyarapodásunk is, meg a kézzel fogható, szemmel látható haladás is. Fölsorolni sok a szakmai-tudományos és más természetű kiadványok számát, amelyek a tudományos műhelyé vált könyvtárban születtek, vagy amelyek fölött odavalósi tudós elmék bábáskodtak. Csak a Szegedhez kapcsolódó nagy írók, költők, zeneszerzők idekötődését föltáró munkákat említhetjük most, ötletszerűen, mint az *Ady nálunk*, a *József Attila közöttünk*, a *Bartók Szegeden*, a *Kodály Szegeden* (Péter László munkái), vagy a bibliográfiák tömegét, melyekben — például — *Dugonics András*, *Bálint Sándor*, *Móra Ferenc*, *Vajda László* munkáit gyűjtötték össze; a helytörténeti, helyismereti jellegű köteteket, mint az *Október fényei Szegeden* című bibliográfia, az *Őszirozsás forradalom és a Tanácsköztársaság helyi eseményeiről* a korabeli lapokban föllelhető cikkek hasonmásgyűjteménye, a megyei lapok és folyóiratok bibliográfiája, a *Vásárhelyi egyletek és könyvtárak* című kötet, a *Szeged vasműessége*, a város utcaneveinek tára, s az irodalmi emlékhelyekre kíséző kalauz, *Tóth Béla Arvizi képek könyve*. És a legújabbak: a nyomdában van már a *könyvtártörténet*, melynek tanulmányai a száz év teljes történetét áttekinthetik; s már a kezében Móra Ferenc füzetének hasonmáskiadása, a folytonosságtudat jele és a hagyományörzés bizonyossága, a *Somogyi Károly emlékezete*. Műhelye a Somogyi-könyvtár Juhász Gyula összes művei kritikai kiadásának, és nemes feladata a többi szegedi klasszikus, *Dugonics András*, *Kálmány Lajos*, *Tömörkény István*, *Móra Ferenc* munkásságának a feltárása is.

Nincs hát mit csodálkozni: ez a mi százévesünk az ország vidéki közművelődési könyvtárai között az egyetlen, melyet a művelődési kormányzat az I. osztályba sorolt tudományos könyvtárak közé emelt. Eppen akkoriban, amikor Somogyi kanonok följánló levele volt százéves...

SULYOK ERZSÉBET

VASZY VIKTOR

VINKLER LÁSZLÓ

KÓS KÁROLY